

Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana

Kristīna Veidemane, Baltijas Vides Forums

2020.gada 27. augusts

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

LVAf finansēts projekts (Reģ. Nr.1-08/87/2019)

Par projektu

- **Nosaukums:** Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana
- **Aktivitāte** «Valsts iestāžu un NVO sadarbības projekti kvalitatīva vides stāvokļa nodrošināšanai»
- **Ieviešanas laiks:** 10.2019.-08.2020.

Pamatojums

- Vides politikas pamatnostādņēs 2014-2020
  - apzināt un identificēt problēmas un nepieciešamos pasākumus mazo upju aizsardzībai (F1.8),
  - pilnveidot normatīvo aktu bāzi, lai noteiktu prasības ūdens objektu apsaimniekošanai neatkarīgi no objekta piederības (F1.9)
- Upju baseinu apsaimniekošanas plāni 2016-2021.g:
  - Nacionāla līmeņa papildu pasākumi (A6.1.1.)

Projekts «Zemes īpašnieku, pašvaldību un valsts atbildība mazo upju aizsardzībai», 2018

Identificētas problēmas, normatīvo aktu analīze, secinājumi

Projekta mērķis un uzdevumi

Veicināt upju efektīvāku pārvaldību un apsaimniekošanu, lai sekmētu laba stāvokļa sasniegšanu Latvijas virszemes ūdeņos.

1. Izstrādāt konkrētus konceptuālus tiesību normu pamatojumus un priekšlikumus praktiskai upju pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšanai.
2. Izvērtēt kaimiņvalstu normatīvo regulējumu publisko un privāto upju pārvaldībā un apsaimniekošanā attiecībā uz upju un to pieguļošo krastu īpašnieku, pašvaldību un valsts institūciju tiesībām un pienākumiem.
3. Sadarboties ar visām upju pārvaldībā iesaistītām mērķa grupām, organizējot un moderējot diskusiju seminārus par konceptuālo pieeju labākam upju pārvaldības un apsaimniekošanas normatīvajam regulējumam.
4. Izstrādāt rekomendācijas normatīvajā aktā/os iekļaujamajam regulējumam upju pārvaldībai un apsaimniekošanai Latvijā.

Risināmie problēmjaucājumi (I)

• Upju kvalitātes stāvoklis

- Tikai piektā daļa (**21%**) no Latvijas virszemes ūdensobjektiem (upes, ezeri) atbilst labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei. Saskaņā ar pēdējiem novērtējumiem, ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte Latvijā ir zemāka par ES vidējiem rādītājiem. **39%** no virszemes ūdensobjektiem ES ir novērtēti ar labu vai augstu kvalitāti.
- Saskaņā ar otrajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, dažādi cilvēku radīti ūdensteču, ūdenstilpju pārveidojumi, kas maina to gultni un krastus, izmaina sanešu plūsmas, ūdens režīmu, pārtrauc vai traucē zivju un citu ūdens organismu migrāciju, ir atzīti par **otru būtiskāko slodzi** uz ūdensobjektiem.
- Hidromorfoloģisko pārmaiņu rezultātā ir būtiski ietekmētas vai pat iznīcinātas Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo biotopa – “3260 upju straujteses un dabiskos upju posmus” vietas. DAP īstenotā projekta „Dabas skaitīšana” starpposma rezultāti liecina, ka tikai 30% no apsekotajiem upju posmiem atbilst Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamā biotopa statusam.

Risināmie problēmjaucājumi (II)

- **Publisko un privāto ūdeņu pārvaldības situācija**

- Civillikuma I pielikumā kā publiskie ūdeņi ir norādīti **207 publiskie ezeri, un 42 publiskās upes**. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta datiem publiskie ūdeņi sastāda 40,8% no kopējās ar ūdeņiem noklātās valsts teritorijas.
- Latvijā ir 2256 ezeri, kuri ir lielāki par 1 hektāru, un apmēram 12 500 upes un strauti; 880 upju garums pārsniedz 10 km, bet 17 upes ir garākas par 100 km.
- Zemes pārvaldības likuma 15. pants nosaka, ka publiskie iekšzemes ūdeņi (tajā skaitā upes), kas atrodas dabas rezervātos, nacionālajos parkos un dabas liegumos un nav privātpersonu īpašumā vai citas ministrijas valdījumā, atrodas VARAM valdījumā. Savukārt pašvaldības valdījumā ar Zemes pārvaldības likumu tika nodoti tās administratīvajā teritorijā esošie iekšzemes publiskie ūdeņi, kuru valdītājs nav par vides aizsardzību atbildīgā ministrija vai cita ministrija un kuri nav privātpersonu īpašumā. **Vienlaikus pašreizējais normatīvais regulējums nenosaka apsaimniekošanas nosacījumus un atbildību, kas būtu jānodrošina publisko ūdeņu valdītājiem.**

Risināmie problēmjaucājumi (III)

- **ES ūdens politikā noteikto mērķu ieviešanas trūkumi**
  - Saskaņā ar ES prasībām Latvijai ir jānodrošina, ka virszemes ūdeņu stāvoklis nepasliktinās un, noteiktos termiņos, tiek sasniegts labs ūdens stāvoklis (kas aptver gan kvalitatīvus, gan kvantitatīvus rādītājus). Prasību nodrošināšanai, kā arī efektīvākai ūdeņu pārvaldībai, Latvija ir sadalīta četros upju baseinu apgabalos, kuriem tiek izstrādāti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni. Tā kā plāni un tajos noteiktie vides mērķi tiek apstiprināti ar VARAM ministra rīkojumu un attiecīgi ir iekšējie normatīvie akti, tad pašreiz pietrūkst efektīva mehānisma, kas nodrošinātu, ka ūdeņu pārvaldība un apsaimniekošana notiek atbilstoši izvirzītajiem mērķiem.
  - Normatīvajā regulējumā nav noteikta ne par ūdeņu apsaimniekošanu atbildīgā institūcija, ne apsaimniekošanas pienākumi vides mērķu sasniegšanā (izņemot dabas aizsardzības jomā noteikto institūciju, kuras kompetencē ir ĪADT ūdeņu apsaimniekošana). Attiecīgi apsaimniekošana, kas vērsta uz ūdens un vides mērķu sasniegšanu sistēmiski nenotiek.

Par šīs dienas semināru

- Klātiene/attālināti
- Interaktīvas diskusijas klātienē un tiešsaistes platformā

Projekta noslēguma seminārs "Upju pārvaldība Latvijā"

2020. gada 27. augustā

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 409. telpa, Peldu iela 25, Rīga

Programma

10:45-11:00	Reģistrācija un kafija
11:00-11:05	Semināra atklāšana <i>R. Vesere, VARAM Vides aizsardzības departamenta (VAD) direktore</i>
11:05-11:15	Ievads par projektu "Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana": mērķi un uzdevumiem, risināmie problēmjautājumi <i>K. Veidemane, Baltijas Vides Forums</i>
11:15- 11:30	Latvijas upju stāvoklis un tā ietekmju raksturojums: mazās HES, bebru dambji un citi fiziski šķēršļi, meliorācija. <i>A. Birkovs, Latvijas Makšķernieku asociācija</i> <i>Jautājumi un atbildes</i>
11:30- 12:15	Ūdeņu tiesiskais statuss: ūdens kā publiskais vai privātais īpašums vai sabiedrības kopīga "lieta"; ūdens statusa noteikšana Latvijas tiesību sistēmā un ar to saistītie grozījumi normatīvajos aktos <i>Dr.jur.Ž.Mikosa</i> <i>Jautājumi un atbildes</i>
12:15-12:35	Institucionālās atbildības modelis ūdens apsaimniekošanas jomā: pašreizējais atbildības sadalījums ūdens pārvaldības un apsaimniekošanas jomā, piedāvātie varianti apsaimniekošanas situācijas uzlabošanai <i>K. Veidemane, Baltijas Vides Forums</i>
12:35-13:00	<u>Interaktīva diskusija</u> par piedāvātajiem upju apsaimniekošanas atbildības variantiem: priekšrocības un trūkumi, optimālākais variants
13:00-13:20	Kafijas pauze
13:20-13:50	Upju pārvaldības instrumenti un to juridiskais statuss, nepieciešamie grozījumi efektīvai pārvaldībai: upju baseinu apsaimniekošanas plāni, pasākumu programma, rīcības plāni, riska ūdens objekti, prioritāri apsaimniekojamās upes <i>Dr.jur.Ž.Mikosa.</i>
13:50-14:20	<u>Diskusija</u> par piedāvātajiem priekšlikumiem saistībā ar upju pārvaldības instrumentiem
14:20-14:30	Turpmākās aktivitātes upju pārvaldības sistēmas uzlabošanā <i>I.Teibe, VARAM VAD, Ūdens resursu nodaļa</i>
14:30	Semināra noslēgums